

By email

31st August 2021

Annwyl Paul,

Hoffwn ddiolch i chi am y cyfle i ymateb i'r ymgynghoriad ar feysydd blaenoriaeth y Pwyllgor yn ystod tymor nesaf y Senedd. Mae nifer o fy argymhellion a sylwebaethau isod yn berthnasol i Bwyllgorau Senedd eraill, ond roeddwn i eisiau tynnu eich sylw chi atynt hefyd oherwydd dylid ymdrechu ar draws Pwyllgorau i integreiddio gwahanol feysydd gwaith. Bydd integreiddio meysydd polisi yn well yn sicrhau craffu ar y cyd, y gallu i nodi bylchau gweithredu a chynnig atebion ar draws gwaith y Senedd. Gallwch ddod o hyd i'm llythyrau at Bwyllgorau eraill [yma](#).

Hoffwn hefyd awgrymu i chi ac i Bwyllgorau eraill faes trawsbynciol, y gellir edrych arno ar y cyd ac mewn cydweithrediad gan rai, neu yn ddelfrydol pob un, o Bwyllgorau'r Senedd: Sgiliau ar gyfer Adferiad Gwyrdd. Mae adferiad gwyrdd llewyrchus, cyfartal, o effeithiau COVID-19 yn golygu darparu bywoliaethau o ansawdd da i bawb, wrth gefnogi datgarboneiddio cyflym a gwella bioamrywiaeth. Mae hyn yn dibynnu ar gael y sgiliau a'r hyfforddiant cywir ar gyfer ein poblogaeth. Mae hwn yn faes y mae fy nhîm fy hun wedi'i archwilio yn ddiweddar, a gallwch ddod o hyd i'n cyhoeddiad diweddaraf [yma](#).

Ym mis Mai 2020, cyhoeddais yr [Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol](#) cyntaf erioed, a oedd yn ystyried y cynnydd a wnaed gan gyrff cyhoeddus wrth weithredu'r Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Roedd hefyd yn nodi'r camau a'r argymhellion y dylai gyrff cyhoeddus eu mabwysiadu wrth iddynt roi'r ddeddfwriaeth ar waith ymhellach. Rwyf wedi tynnu sylw'r Pwyllgor isod at ganfyddiadau ac argymhellion perthnasol yr adroddiad i'w hystyried (Atodiad 1). Byddwn yn annog holl Aelodau'r Pwyllgor i ystyried yr adroddiad ac yn benodol yr Adrannau ar [Gymru Lewyrchus](#), [Sgiliau ar gyfer y Dyfodol](#) a [Datgarboneiddio](#). Wrth gwrs, dylid hefyd ystyried cyfrifoldeb y pwyllgor yn ehangach ar draws bob un o'r nodau llesiant.

Gan fod yr economi yn un o ddimensiynau cynaliadwyedd a llesiant, mae'n llinyn cyffredin sy'n rhedeg trwy lawer o'n gwaith ac y cyfeirir ato mewn sawl adran o Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol, felly efallai yr hoffech chi hefyd edrych ar Gynodebau Gweithredol yr Adrannau ar gyfer [Cymru sy'n Gyfrifol ar lefel Fyd-eang](#), [Cymru o Gymunedau Cydlynus](#), [Cymru sy'n Fwy Cyfartal](#), a [Chynllunio](#).

Byddwn hefyd yn awgrymu eich bod yn ystyried [yr ail iteriad o'r Adroddiad Tueddiadau'r Dyfodol sydd ar ddod](#), a gyhoeddir yn ddiweddarach eleni gan Lywodraeth Cymru. Mae Atodiad 2 isod yn rhoi rhai o'r tueddiadau perthnasol i chi yn y dyfodol a allai effeithio ar gylch gwaith y Pwyllgor.

Byddwn hefyd yn cynghori pob Pwyllgor i ystyried sut mae'r meysydd blaenoriaeth o'u dewis yn cyd-fynd â'r amcanion llesiant a'r camau yn y [Rhaglen Lywodraethu](#) gyhoeddedig.

Rwyf wedi tynnu sylw at y canfyddiadau a'r argymhellion perthnasol, a ddaeth i'r amlwg o fy ngwaith, i helpu'r Pwyllgor i ddewis y meysydd penodol y byddant yn canolbwyntio arnynt yn ystod tymor nesaf y Senedd. Byddwn i a fy nhîm yn hapus i gwrdd ag Aelodau'r Pwyllgor neu glercod i drafod hyn ymhellach, os credwch y byddai hynny'n ddefnyddiol.

Economi a Masnach

Disgwylir i'r economi fynd trwy newid sylweddol o ganlyniad i'r pandemig, ailstrwythuro parhaol - yn seiliedig ar newidiadau ymddygiad poblogaeth yn fyd-eang, ledled y DU ac yma yng Nghymru. Er bod y pandemig, ynghyd â Brexit, wedi cyflwyno heriau sylweddol, mae hefyd wedi cyflwyno cyfle unwaith mewn cenedlaeth i ailosod economi Cymru a sicrhau bod ein hagwedd tuag at adferiad pandemig yn gwella pob dimensiwn o lesiant - cymdeithasol, diwylliannol, economaidd ac amgylcheddol.

Ar un adeg, cyhoeddwyd Cymru fel y genedl sydd wrth wraidd y Chwyldro Diwydiannol cyntaf - mae'n bryd bellach i Gymru nodi ei harweinyddiaeth nid yn unig trwy 'Chwyldro Gwyrdd' ond trwy ddull newydd o ymdrin ag economeg llesiant, a thrwy arddangos a llywodraeth sy'n canolbwyntio ar lunio polisiau cydgysylltiedig tymor hir. Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i weithredu'r [Genhadaeth Gwydnwch ac Ailadeiladu Economaidd \(2021\)](#) a gyhoeddwyd yn ddiweddar yn eu Rhaglen Lywodraethu, sy'n nodi cenhadaeth i:

"... creu Cymru lle mai gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol yw'r pwrpas sy'n ein gyrru, gan sicrhau adferiad economaidd ffyniannus, gwyrdd a chyfartal sy'n cydnabod y pwys mwyaf o fuddsoddi mewn pobl a lleoedd."

Yn dilyn Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol, mae fy nhîm wedi gwneud gwaith sylweddol i sut olwg fydd ar adferiad gwyrdd a chyfiawn i Gymru.

Mae'r canfyddiadau a ddaeth i'r amlwg trwy'r gwaith hwn yn cynnwys y canlynol:

- Rhaid i'n canfyddiadau o 'dlodi' newid. Er bod y gyfradd ddiweithdra yng Nghymru yn parhau i fod ar lefelau isel yn hanesyddol, mae dros hanner y bobl sy'n byw mewn tldi yng Nghymru heddiw mewn gwaith.
- Mae diffyg cyfatebiaeth rhwng lefelau cyflogaeth bresennol a'r potensial; mae lefel creu swyddi yn sylweddol o gymharu â'r niferoedd presennol. Mae cyllid i ddelio â'r diffyg hwn yn annigonol i ymdopi â'r galw a'r raddfa.
- Gellid creu dros 60,000 o swyddi yn yr economi werdd erbyn 2022 gyda buddsoddiad mewn seilwaith. Fodd bynnag, nid yw'r biblinell sgiliau gyfredol yn barod ar gyfer y galw hwn.
- Nid ydym yn gweithredu'n ddigon cyflym i leihau allyriadau nwyon tŷ gwyrdd; er bod allyriadau yng Nghymru wedi gostwng 31% o'i gymharu â llinell sylfaen 1990 y targed ar gyfer 2030 yw 63% a fydd yn gofyn am doriadau sylweddol ar draws pob sector yn y degawd nesaf. Disgrifiwyd adroddiad diweddar yr IPCC (Awst 2021) fel 'cod coch ar gyfer dynoliaeth'.
- Rhaid i fargeinion twf rhanbarthol, busnesau ac eraill ddangos sut mae eu buddsoddiadau yn lleihau allyriadau ac yn cyfrannu at nodau llesiant Cymru a'r amcanion llesiant a osodir gan eu cyrff cyhoeddus cyfansoddol - mae'r rhain hefyd yn rhoi cyfle i dyfu sgiliau a diwydiant yn y 'economi werdd'.
- Mae gan gyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ran bwysig iawn i'w chwarae wrth lunio eu heconomïau lleol, gosod amcanion a chymunedau priodol mewn partneriaeth â chymunedau lleol i sicrhau cyfranogiad lleol.
- Ar hyn o bryd mae dros hanner allyriadau Cymru yn deillio o'r sectorau pŵer a diwydiant felly bydd datgarboneiddio'r sectorau hyn yn cael effeithiau sylweddol ar bobl a chymunedau. Mae gwaith sy'n dod i'r amlwg o Glwstwr Diwydiannol De Cymru yn darparu astudiaeth achos ddiddorol i'r Pwyllgor ei dilyn ac i ddysgu ohoni.

- Mae diwydiannau sy'n tyfu ac sy'n dod i'r amlwg yng Nghymru yn cael eu llenwi'n anghymesur gan wrywod gwyn. Gallai anghydraddoldebau presennol gynyddu os nad eir i'r afael â nhw nawr. Gweler y wybodaeth graffig isod.
- Mae pobl yn aros mewn gwaith ac yn dysgu am gyfnod hirach, wrth i boblogaeth Cymru heneiddio. Mae angen i'n system addysg a sgiliau addasu a manteisio ar hyn ar gyfer cymdeithas a'r economi. Mae angen i ddysgu gydol oes ddod yn 'norm newydd' ond bydd hyn yn heriol gan fod y maes hwn wedi gweld gostyngiad o [50% mewn cyllid ledled y DU er 2010](#), sydd wedi effeithio ar Gymru. Yn 2019, cofnododd Cymru ei chyfraddau isaf erioed o gyfranogiad oedolion mewn dysgu. Dros y degawd diwethaf, mae nifer y bobl sy'n astudio ar gyfer ail radd wedi gostwng o 36,000 i 13,500. Mae nifer y bobl sydd wedi cofrestru mewn Addysg Bellach wedi gostwng 43% yng Nghymru er 2012.
- Bydd angen i Gymru gynllunio'n effeithiol ar gyfer cyfnod pontio'r UE a thu hwnt a sicrhau bod ein perthynas â'r Byd y tu hwnt i Brexit yn seiliedig ar werthoedd a rennir yn gadarnhaol. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn profi i roi Cymru ar y map o ran arweinyddiaeth meddwl ac arddangos model o lywodraethu blaengar ar gyfer y dyfodol.

Yn seiliedig ar fy nghyngor a'm gwaith presennol, byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried canolbwyntio eu gwaith ar yr economi o amgylch y themâu canlynol:

- **Cyflwyno trosglwyddiad brys a chyfiawn i gymdeithas carbon isel sy'n gweithio o fewn ei therfynau amgylcheddol**
- **Manteisio ar ddiwydiannau amgylcheddol newydd yng Nghymru a gwella aliniad a gweithredu tuag at argyfyngau natur a hinsawdd, gan gynnwys cefnogi Gwasanaeth Natur Cenedlaethol.**
- **Mae angen buddsoddiad mewn sgiliau, hyfforddiant a datblygu sector sydd â charbon isel ac sy'n cloi cyfoeth a swyddi mewn ardaloedd lleol.**
- **Cyflawni ymrwymiad Llywodraeth Cymru i economi llesiant fel yr amlinellwyd yn ei Chenhadaeth Gwydnwch ac Ailadeiladu Economaidd (2021) sy'n cynnwys ffocws ar ddarparu economi ffyniannus, wyrddach a chyfartal i Gymru.**
- **Cynllunio a pharatoi ar gyfer sut y bydd datblygiadau technolegol yn newid ein ffordd o fyw a gweithio**
- **Gwneud yn siŵr y gall pobl sicrhau gwaith teilwng, teg a sut y bydd y Bil Partneriaeth Gymdeithasol yn helpu i gyflawni hyn**
- **Cefnogi economïau lleol cynhwysol yn benodol sut y gellir defnyddio caffael yn y modd hwn. Gweler canfyddiadau ac argymhellion fy [Adolygiad Adran 20](#), ymateb y Llywodraeth a fy llythyr pellach at y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol.**

Mae mwy o fanylion a chyngor mewn perthynas â'r economi i'w gweld yn yr Adrannau ar [Gymru Lewyrchus, Cymru sy'n Gyfrifol ar lefel Fyd-eang](#), [Sgiliau ar gyfer y Dyfodol](#) a [Datgarboneiddio](#) yn Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol; fy nadansoddiad diweddar o Sgiliau, [Sgiliau trwy Argyfwng: Uwchsgilio ac \(Ail\)Hyfforddiant ar gyfer Adferiad Gwyrdd yng Nghymru](#); fy mhapur, '[Rhaglen Lywodraethu Addas ar gyfer y Dyfodol](#)'; a fy adroddiad diweddar ar ariannu rhaglen ôl-ffitio genedlaethol, [Cartrefi addas i'r Dyfodol](#). Ym mis Medi, byddaf hefyd yn cyhoeddi adroddiad ar dueddiadau'r dyfodol mewn perthynas ag anghydraddoldebau, a allai fod o ddiddordeb i'r Pwyllgor.

Mae hefyd yn bwysig bod gwaith y Ganolfan Gwasanaethau Cyhoeddus Digidol yn adeiladu ar gynnwys yr adroddiadau uchod gan gynnwys canfyddiadau [Adolygiad Arloesi Digidol Llywodraethau Cymru \(2019\)](#).

Materion Gwledig

Mewn perthynas â materion gwledig, gellir dod o hyd i'm cyngor, canfyddiadau ac argymhellion yn yr Adrannau ar [Gymru Lewyrchus](#), [Cymru sy'n Gyfrifol yn Fyd-eang](#), [Sgiliau ar gyfer y Dyfodol](#) a [Datgarboneiddio](#) yn Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol. Mae cyfeiriadau a chanfyddiadau hefyd yn ymwneud â gwella mynediad digidol yn yr adrannau uchod, yn ogystal ag yn yr adran ar Sgiliau ar gyfer y Dyfodol, sy'n arbennig o berthnasol wrth drafod cysylltedd yng nghefn gwlad Cymru.

Mae fy nghanfyddiadau yn y penodau hyn, ac o gymryd rhan, yn cynnwys y canlynol:

- Mae gan amaethyddiaeth a defnydd tir ran sylweddol i'w chwarae wrth leihau allyriadau Cymru. Nid yw'r dull gwirfoddol a ddilynwyd hyd yma ar gyfer amaethyddiaeth yn sicrhau gostyngiadau mewn allyriadau.
- Cydnabyddir y rôl y mae rheolaeth amaethyddol anghynaliadwy yn ei chwarae yn y diffyg bioamrywiaeth yn ein hamgylchedd naturiol - mae datblygiadau polisi allweddol ar y gweill sy'n cefnogi rheoli tir yn gynaliadwy.
- Mae twf economaidd wedi dod yn anghytwys, ac mae llawer o gymunedau ledled Cymru yn cael eu gadael ar ôl.
- Mae gan gysylltedd digidol y potensial i drawsnewid yr economi wledig, gan helpu pobl a chymunedau mewn ardaloedd gwledig i fynd i'r afael. Yn ystod y pandemig, galwais ar [Lywodraeth Cymru i wneud band eang yn "wasanaeth cyhoeddus neu gyfleustodau allweddol" yng Nghymru](#).
- Mae pryder ynghylch effeithiolrwydd y polisi Eithrio Gwledig.
- Mae diboblogi a chymdeithas sy'n heneiddio mewn ardaloedd gwledig anghysbell hefyd yn arwain at wasanaethau lleol yn dod yn llai hyfyw, tra gallai gwasanaethau digidol ddarparu rhan o'r ateb, mae problemau gyda chysylltiad band eang mewn ardaloedd gwledig yn rhwystro hyn.
- Mae dod o hyd i ffyrdd arloesol o wella trafniadaeth gyhoeddus mewn ardaloedd gwledig yn allweddol i alluogi pobl ifanc i gael mynediad at sgiliau a chyfleoedd hyfforddi
- Mae'r argyfwng tai yn arbennig o ddifrifol mewn ardaloedd arfordirol a gall olygu nad yw pobl yn gallu dod o hyd i gartref yn eu cymuned eu hunain. Mae hyn yn effeithio ar gymunedau Cymraeg a chynnal gwasanaethau cyhoeddus mewn ardaloedd gwledig. Mae tai hefyd yn broblem i boblogaethau dros dro, sy'n effeithio ar y sector amaethyddol, er enghraifft gweithwyr fferm mudol nad ydynt yn gallu dod o hyd i lety ac sy'n byw mewn faniau.
- Mae natur gwaith mewn llawer o gymunedau gwledig ac arfordirol yn dymhorol iawn.
- Mae ardaloedd gwledig yn colli graddedigion oherwydd nad ydyn nhw'n 'barod i'r sector' ar gyfer y swyddi sy'n bodoli mewn ardaloedd gwledig.
- Mae iechyd meddwl a hunanladdiad mewn ardaloedd gwledig wedi cael ei nodi fel diffyg mynediad arbennig o ddifrifol oherwydd diffyg mynediad at wasanaethau, arwahanrwydd a phwysau ar y gymuned ffermio oherwydd Brexit.

Byddwn yn annog y Pwyllgor i ystyried y canfyddiadau hyn yn ofalus a'u defnyddio i lywio eu blaenoriaethau a gweithio mewn perthynas â materion gwledig yn nhymer nesaf y Senedd.

Efallai y bydd gennych ddi-ddordeb hefyd yn rhai o'r astudiaethau achos o arfer da yr wyf wedi bod yn eu casglu, sydd ar gael [yma](#).

Unwaith eto, hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor am y cyfle i fwydo i'w blaenoriaethau ar gyfer telerau nesaf y Senedd. Os hoffech drafod unrhyw un o'r pwyntiau uchod yn fwy manwl, peidiwch ag oedi cyn cysylltu â'm tîm trwy e-bostio cysylltwchani@cenedlaethaurdyfodol.cymru.

Dear Paul,

I would like to thank you for the opportunity to respond to the consultation on the Committee's priority areas during the next Senedd term. Several of my recommendations and commentaries below are relevant to other Senedd Committees, but I wanted to flag them to you too because efforts should be made across Committees to integrate respective areas of work. Better integration of policy areas will ensure collective scrutiny, the ability to identify implementation gaps and offer solutions across the Senedd's work. You can find my letters to other Committees [here](#).

I would also like to suggest to you and to other Committees a cross-cutting area, which can be looked at jointly and in collaboration by some, or ideally all, Senedd Committees: Skills for a Green Recovery. A prosperous, equal, green recovery from the impacts of COVID-19 means delivering good quality livelihoods to all, whilst supporting rapid decarbonisation and improving biodiversity. This is reliant on having the right skills and training for our population. This is an area my own team has recently explored, and you can find our latest publication [here](#).

In May 2020, I published the first ever [Future Generations Report](#), which considered the progress made by public bodies in implementing the Well-being of Future Generations Act. It also set out the actions and recommendations public bodies should adopt as they further implement the legislation. I have highlighted for the Committee below the relevant findings and recommendations of the report for your consideration (Annex 1). I would encourage all Committee Members to consider the report and in particular the Sections on [A Prosperous Wales](#), [Skills for the Future](#) and [Decarbonisation](#). I would further encourage the committee to consider its remit across within the context of all well-being goals.

As economy is one of the dimensions of sustainability and well-being, it is a common thread that runs through a lot of our work and is touched upon in many sections of the Future Generations Report, so you may also wish to look at the Executive Summaries of the Sections for [A Globally Responsible Wales](#), [A Wales of Cohesive Communities](#), [A More Equal Wales](#), and [Planning](#).

I would also suggest you consider the [upcoming second iteration of the Future Trends Report](#), which will be published later this year by Welsh Government. Annex 2 below provides you with some of the relevant future trends which could impact the Committee's remit.

I would also advise all Committees to consider how their chosen priority areas align with the well-being objectives and steps within the published [Programme for Government](#).

I have highlighted the relevant findings and recommendations, which emerged from my work, to help the Committee select the specific areas they will focus on during the next Senedd term. My team and I would be happy to meet with Committee Members or clerks to discuss this further, if you think that would be useful.

Economy and Trade

The economy is expected to go through significant change as a result of the pandemic, a permanent restructuring – based on population behaviour shifts globally, across the UK and here in Wales. While the pandemic, coupled with Brexit, has presented significant challenges, it has also presented us with a once-in-a-generation opportunity to reset Wales' economy and ensure our approach to the pandemic recovery improves all dimensions of well-being – social, cultural, economic and environmental.

Wales was once heralded as the nation at the heart of the first Industrial Revolution – it is now time for Wales to mark out its leadership not only through a 'Green Revolution' but through a new approach to well-being economics, and by showcasing a government which focuses on long term joined-up policy making. Welsh Government have committed to implementing the recently published [Economic Resilience and Reconstruction Mission \(2021\)](#) within their Programme for Government, which sets out a mission to:

"...create a Wales in which enhancing social, economic, environmental and cultural well-being are our driving purpose, delivering a prosperous, green and equal economic recovery that recognises the utmost importance of investing in people and places."

Following the Future Generations Report, my team has undertaken significant work into what a green and just recovery for Wales may look like.

The findings that emerged through this work include:

- Our perceptions of 'poverty' must shift. While the unemployment rate in Wales remains at historically low levels, over half the people living in poverty in Wales today are in work.
- There is a mismatch between levels of existing employment and potential; the level of job creation is significant compared to existing numbers. Funding to deal with this shortfall is insufficient to cope with demand and scale.
- Over 60,000 jobs could be created in the green economy by 2022 with infrastructure investment. However, the current skills pipeline is not prepared for this demand.
- We are not acting quickly enough to reduce greenhouse gas emissions; although emissions in Wales have fallen by 31% compared to the 1990 baseline the target for 2030 is 63% which will require significant cuts across all sectors in the next decade. The IPCC's recent report (August 2021) was described as 'code red for humanity'.
- Regional growth deals, businesses and others must demonstrate how their investments are reducing emissions and contributing to Wales' well-being goals and the well-being objectives set by their constituent public bodies - these also provide an opportunity to grow skills and industry in the 'green economy'.

- Public bodies and Public Services Boards have a really important role to play in shaping their local economies, setting appropriate objectives and steps in partnership with local communities to ensure local buy-in.
- Over half of Wales' emissions are currently derived from the power and industry sectors so decarbonising these sectors will have significant impacts on people and communities. The emerging work of the South Wales Industrial Cluster provides an interesting case study for the Committee to follow and to learn from.
- Growing and emerging industries in Wales are disproportionately filled by white males. Existing inequalities could increase if they are not addressed now. See info graphic below.
- People are staying in work and learning for longer, as Wales' population is getting older. Our education and skills system needs to adapt and take advantage of this for society and the economy. Lifelong learning needs to become the 'new norm' but this will be challenging as this area has seen a [50% reduction in funding across the UK](#) since 2010, which has impacted upon Wales. In 2019, Wales recorded its lowest ever rates of adult participation in learning. Over the last decade, the number of people studying for a second degree has fallen from 36,000 to 13,500. The number of people enrolled in Further Education has fallen by 43% in Wales since 2012.
- Wales will need to plan effectively for the EU transition period and beyond and ensure our relationship with the World beyond Brexit is based on positive shared values. The Well-being of Future Generations Act is proving to put Wales on the map in terms of thought leadership and demonstrating a model of progressive governance for the future.

Based on my existing advice and work, I would encourage the Committee to consider focusing their work on economy around the following themes:

- **Delivering an urgent and just transition to a low carbon society that works within its environmental limits**
- **Take advantage of new environmental industries in Wales and improve alignment and action towards the nature and climate emergencies, including supporting a National Nature Service.**
- **Investment is needed in skills, training and sector development that are low carbon and lock wealth and jobs into local areas.**
- **Delivery of Welsh Government's commitment to a well-being economy as outlined in its Economic Resilience and Reconstruction Mission (2021) which includes a focus on delivering a prosperous, greener, equal economy for Wales.**
- **Plan and prepare for how technological breakthroughs will change the way we live and work**
- **Ensuring people can secure decent, fair work and how the Social Partnership Bill will help deliver this**
- **Supporting inclusive local economies in particular how procurement can be used in this way. Please see the findings and recommendations from my [Section 20 Review](#), the Government's response and my further letter to the Minister for Finance and Local Government.**

More detail and advice in relation to the economy can be found in the Sections on [A Prosperous Wales](#), [A Globally Responsible Wales](#), [Skills for the Future](#) and [Decarbonisation](#) in the Future Generations Report; my recent analysis of Skills, [Skills through Crisis: Upskilling and \(Re\)Training for a Green Recovery in Wales](#); my paper, '[A Fit For the Future Programme for Government](#)'; and my recent report on financing a national retrofit programme, [Homes fit for the Future](#). In September, I will also be publishing a report on future trends in relation to inequalities, which may be of interest to the Committee.

It is also important that the work of the Centre for Digital Public Services builds on the contents of the above reports including the findings from [Welsh Governments' Digital Innovation Review \(2019\)](#).

Rural Affairs

In relation to rural affairs, my advice, findings and recommendations can be found in the Sections on [A Prosperous Wales](#), [A Wales of Cohesive Communities](#), [A Resilient Wales](#) and [Decarbonisation](#) in the Future Generations Report. There are also references and findings related to improving digital access in the above sections, as well as in the section on [Skills for the Future](#), which is particularly relevant when discussing connectivity in rural Wales.

My findings in these chapters, and from involvement, include:

- Agriculture and land use has a significant role to play in reducing Wales' emissions. The voluntary approach that has been pursued so far for agriculture is not delivering reductions in emissions.
- There is recognition of the role unsustainable agricultural management plays in the lack of biodiversity in our natural environment - there are key policy developments in progress which support sustainable land management
- Economic growth has become unbalanced, and many communities across Wales are being left behind.
- Digital connectivity has the potential to transform the rural economy, helping people and communities in rural areas address. During the pandemic, I called on [Welsh Government to make broadband a "key public service or utility" in Wales](#).
- There is concern about the effectiveness of the Rural Exception policy.
- Depopulation and an ageing society in remote rural areas are also resulting in local services becoming less viable, whilst digital services could provide a part of the solution, problems with broadband connection in rural areas hinders this.
- Finding innovative ways to improve public transport in rural areas is key to enable young people to access skills and training opportunities
- The housing crisis is particularly acute in coastal areas and can mean that people are unable to find a home in their own community. This impacts Welsh language communities and maintaining public services in rural areas. Housing is also an issue for transient populations, which effects the agricultural sector, for example migrant farm workers who are unable to find accommodation and are living in vans.
- The nature of work in many rural and coastal communities is highly seasonal.
- Rural areas are losing graduates because they aren't 'sector ready' for the jobs that exist in rural areas.
- Mental health and suicide in rural areas has been flagged as particularly acute due lack of access to services, isolation, and pressures on the farming community due to Brexit.

I would encourage the Committee to carefully consider these findings and use them to inform their priorities and work in relation to rural affairs in the next Senedd term.

You may also be interested in some of the case studies of good practice that I have been collecting, which are available [here](#).

Once again, I would like to thank the Committee for the opportunity to feed into their priorities for the next Senedd terms. Should you wish to discuss any of the above points in more detail, please do not hesitate to contact my team at ContactUs@futuregenerations.wales.

Yr eiddoch yn gywir / Yours Sincerely,

Sophie Howe
Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru / Future Generations Commissioner for Wales

Atodiad 1

Argymhellion Perthnasol o Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020

Cymru Lewyrchus

Argymhelliad Allweddol

Yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) (2015), dylai Llywodraeth Cymru ddangos sut y maent yn defnyddio economeg llesiant yn eu holl bolisi, trefniadau cyllido a rhyngweithio â'r sector cyhoeddus, preifat a gwirfoddol. Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau eu bod yn cwrdd â dyheadau'r Ddeddf o ddsbarthu cyfoeth, iechyd a llesiant yn deg, wrth amddiffyn adnoddau'r blaned ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol a rhywogaethau eraill.

Argymhellion Polisi:

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Sicrhau bod gan bawb yng Nghymru fynediad at gysylltedd digidol a rhyngrwyd dibynadwy; a gweithio gyda busnesau, sefydliadau gwirfoddol a chymunedau i helpu i gyflawni hyn.
- Rhoi trefniadau ar waith i ddarparu cefnogaeth ymarferol i fusnesau ledled Cymru, gan weithio'n agos gyda'r sector cyhoeddus a Chomisiynydd Swyddfa Cenedlaethau'r Dyfodol, i weithio ar y cyd tuag at gyflawni nodau llesiant Cymru.
- Mabwysiadu dull llywodraeth gyfan a chydweithio â busnesau, undebau llafur, y sector gwirfoddol, cymunedau a phobl ledled Cymru i weithredu cymdeithas carbon isel ar gyfer cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol nad yw'n gadael neb ar ôl.
- Dangos sut mae'r amgylchedd naturiol yn cael ei ymgorffori yn yr holl benderfyniadau economaidd a gwleidyddol.
- Alinio'r Gronfa Her Economi Sylfaenol â'r Bil Partneriaeth Gymdeithasol (Cymru) arfaethedig sy'n ceisio cryfhau trefniadau partneriaeth gymdeithasol.
- Archwilio cyfleoedd i dreialu wythnos waith pedwar diwrnod, wedi'i alinio ag incwm sylfaenol cyffredinol, gan adeiladu ar dystiolaeth a gasglwyd gan beilotiaid mewn gwledydd eraill.

Argymhellion Proses:

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddod â'r canlynol i ben:

- Canfod bod twf economaidd yn ymwneud yn llwyr â Chynnyrch Domestig Gros neu Werth Ychwanegol Gros.
- Gweld technoleg carbon isel yn ddrud ac yn risg uchel.

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Cymell busnesau i adrodd ar lesiant ehangach, yn hytrach nag allbynnau a chanlyniadau rhifiadol yn unig.
- Fframio'r naratif ar newid yn yr hinsawdd fel gweithgaredd llesiant ac economaidd ehangach.
- Parhau ac ymgorffori'r amgylchedd polisi cefnogol ar gyfer yr economi sylfaenol.

Sgiliau ar gyfer y Dyfodol

Argymhellion Proses:

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddod â'r canlynol i ben:

- Darparu cyllid i fusnesau heb ei gwneud yn ofynnol iddynt gyfrannu tuag at y genhadaeth genedlaethol ar addysg a sgiliau ar gyfer y dyfodol.
- Mesur llwyddiant yn ôl llesiant economaidd yn unig.
- Mesur perfformiad ysgolion a phrifysgolion ar werth economaidd a chanlyniadau asesu ac yn lle hynny symud tuag at fesurau llesiant.

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Rhoi cefnogaeth i Bartneriaethau Sgiliau Rhanbarthol i ddatblygu mewnwelediad tymor hir a mynnu bod eu Cynlluniau Cyflogaeth a Sgiliau Rhanbarthol yn dangos sut y maent yn defnyddio'r Ddeddf ac yn integreiddio eu gwaith ag amcanion llesiant cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn eu hardal.
- Gweithredu argymhellion y 'Cymru 4.0 Cyflawni Trawsnewid Economaidd ar gyfer Dyfodol Gwaith Gwell' i gynllunio a pharatoi ar gyfer effaith newid technolegol ar waith a sgiliau.
- Annog cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus i'n cael yn agosach at dargedau lleihau carbon, trwy gyflymu cefnogaeth y llywodraeth i dyfu sectorau newydd, busnesau ynni amgen, prosesau peirianeg sy'n dod i'r amlwg, dylunio cynnyrch a rheoli gwastraff i arwain y ffordd mewn 'economi werdd'.

Datgarboneiddio

Argymhelliad Allweddol:

Dylai Llywodraeth Cymru nodi cynllun buddsoddi tymor hir o sut y byddant yn ariannu'r argyfwng hinsawdd ac yn cefnogi ymrwymadau a thargedau mwy uchelgeisiol ar gyfer sectorau sydd o fewn eu rheolaeth. (gweler yr argymhellion cysylltiedig ym mhenodau Trafnidiaeth a Thai)

Argymhellion Polisi:

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Asesu effaith carbon eu gwariant, yn enwedig gwariant cyfalaf, a dylent hefyd gyhoeddi manylion am effaith carbon gyffredinol eu cyllideb a phenderfyniadau buddsoddi / seilwaith mawr.

Argymhellion Proses:

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddod â'r canlynol i ben:

- Annog amaethyddiaeth carbon-ddwys.

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Sicrhau buddsoddiad ar gyfer rhaglen ôl-ffitio genedlaethol i wella effeithlonrwydd ynni stoc dai Cymru.

Cymru sy'n Gyfrifol ar lefel Fyd Eang

Argymhellion Proses:

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Cynnal asesiadau hawliau dynol a chydardoldeb rhywiol o'r holl bolisiau a chytundebau masnach a sicrhau bod pob buddsoddiad yn foesebol.

Cymru o Gymunedau Cydlynus

Argymhellion Polisi:

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Gefnogi cyrff cyhoeddus i ddarparu dull mwy integredig o ddarparu gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig.

Efallai y byddwch hefyd yn gweld yr argymhellion mewn perthynas ag arweinyddiaeth a newid diwylliannol yn Llywodraeth Cymru a Chyrff Cyhoeddus o ddiddordeb. Gallwch ddod o hyd i'r argymhellion hyn [yma](#) ac [yma](#).

Atodiad 2

Tueddiadau'r Dyfodol i Gadw Llygaid Arnynt

Sgiliau a Chyflogaeth:

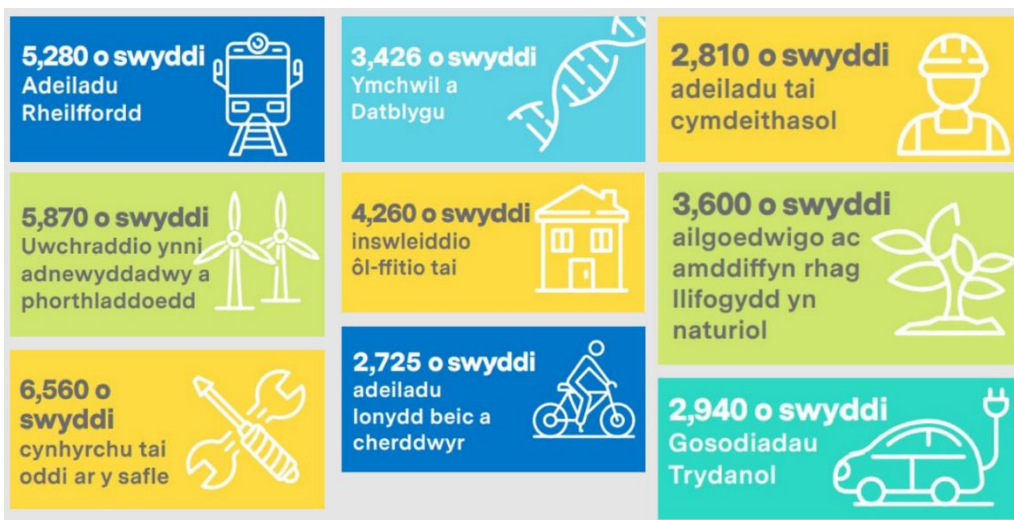
- Yr enillion wythnosol gros canolrifol ar gyfer gweithwyr llawn amser yng Nghymru yw [£537.8 yr wythnos \(2020\)](#), yr ail isaf ar draws cenedloedd y DU. Y bwlch cyflog rhwng y rhywiau yng Nghymru yw [7.7%](#).
- Dros y ddau ddegawd diwethaf, mae economi Cymru wedi gweld [symudiad diwydiannol i ffwrdd o ddiwydiannau cynhyrchu tuag at ddiwydiannau gwasanaeth](#).
- Mae'r pandemig wedi cynyddu'r anghydraddoldebau presennol - yn genedlaethol, mae'r gyfradd ddiweithdra wedi cyrraedd [8.5% ar gyfer gweithwyr BAME o'i gymharu â 4.5% ar gyfer gweithwyr gwyn](#).
- Mae rhaglenni cyflogadwyedd a sgiliau wedi profi [llai o arian](#). Yn unol â thueddiadau diwydiannol, fe'u targedwyd tuag at sectorau heddiw yn hytrach na sectorau yfory.
- [Mae 63% o'r rhai sydd newydd fod yn ddi-waith yn y DU yn 2020-21 o dan 25 oed](#). Roedd tua 26,802 o bobl ifanc yn ddi-waith yng Nghymru o Ragfyr 2020.

Economi Carbon Isel:

- Amcangyfrifir ar hyn o bryd bod economi carbon isel Cymru yn cynnwys 9,000 o fusnesau, yn cyflogi 13,000 o bobl ac yn cynhyrchu [trosiant o £2.4 biliwn yn 2016](#).
- Gostyngodd cyfanswm yr allyriadau o'r sector amaeth yng Nghymru [12% rhwng y flwyddyn sylfaen \(1990\) a 2016](#).
- Mae ôl troed ecolegol Cymru, sef [10.05 miliwn hectar byd-eang](#), tua phum gwaith maint Cymru.

Rhagfynegiadau yn y Dyfodol:

- Dywed y Prif Economegydd y gallai diweithdra yng Nghymru gyrraedd oddeutu [114,000 o bobl yn 2021](#) - lefel cyn-argyfwng dwbl o 55,000.
- Gallai buddsoddi mewn prosiectau seilwaith allweddol mewn diwydiannau gwyrdd ac adfer natur greu [45,000 o swyddi uniongyrchol a dros 60,000 o swyddi anuniongyrchol erbyn 2022, gan gynnwys:](#)

- [Bydd 65% o blant sy'n dechrau yn yr ysgol gynradd heddiw](#) yn mynd ymlaen i wneud swyddi nad ydyn nhw'n bodoli eto.
- Disgwylir i'r 'economi werdd' dyfu, gyda rolau mewn gweithgynhyrchu, amaethyddiaeth, adeiladu, ynni a thrafnidiaeth.
- Gall symud i [ynni adnewyddadwy 100%](#) yng Nghymru gynyddu diogelwch ynni, lleihau tlodi tanwydd a mynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd.

Annexe 1

Relevant Recommendations from the Future Generations Report 2020

A Prosperous Wales

Key Recommendation:

In line with the Well-being of Future Generations (Wales) Act (2015), Welsh Government should demonstrate how they are applying well-being economics in all of their policy, funding arrangements and interactions with the public, private and voluntary sector. Welsh Government should ensure they are meeting the Act's aspirations of equitable distribution of wealth, health and well-being, while protecting the planet's resources for future generations and other species

Policy Recommendations:

Welsh Government should:

- Ensure everyone in Wales has access to reliable digital and internet connectivity; and work with businesses, voluntary organisations and communities to help achieve this.
- Put in place arrangements to provide practical support to businesses across Wales, working closely with the public sector and the Office of the Future Generations Commissioner, to jointly work towards meeting Wales' well-being goals.
- Adopt a whole government approach and work collectively with businesses, trade unions, the voluntary sector, communities and people across Wales to implement a low carbon society for current and future generations that leaves no one behind.
- Demonstrate how the natural environment is incorporated into all economic and political decision-making.
- Align the Foundational Economy Challenge Fund with the proposed Social Partnership (Wales) Bill that is seeking to strengthen social partnership arrangements.
- Explore opportunities to pilot a four day working week, aligned with universal basic income, building on evidence gathered from pilots in other countries.

Process Recommendations:

In their day to day actions Welsh Government should stop:

- Perceiving economic growth as being solely about Gross Domestic Product or Gross Value Added.
- Seeing low carbon technology as expensive and high risk.

In their day to day actions Welsh Government should start:

- Incentivising businesses to report on wider well-being, rather than just outputs and numerical outcomes.
- Framing the narrative on climate change as a wider well-being and economic activity.
- Continuing and embedding the supportive policy environment for the foundational economy.

Skills for the Future

Process Recommendations:

In their day to day actions Welsh Government should stop:

- Providing funding for businesses without requiring them to contribute towards the national mission on education and skills for the future.
- Measuring success by economic well-being alone.
- Measuring school and university performance on economic value and assessment results and instead move towards measures of well-being.

In their day to day actions Welsh Government should start:

- Providing support to Regional Skills Partnerships to develop long-term insight and require their Regional Employment and Skills Plans to demonstrate how they are applying the Act and integrating their work with the well-being objectives of public bodies and Public Services Boards in their area.
- Implementing the recommendations of the 'Wales 4.0 Delivering Economic Transformation for a Better Future of Work' to plan and prepare for the impact of technological change on work and skills.
- Encouraging public bodies and Public Services Boards to get us closer to carbon reduction targets, by accelerating government support for growing new sectors, alternative energy businesses, emerging engineering processes, product design and waste management to lead the way in a 'green economy'.

Decarbonisation

Key Recommendation:

Welsh Government should set out a long term investment plan of how they will fund the climate emergency and support more ambitious commitments and targets for sectors within their control. (see related recommendations in Transport and Housing chapters)

Policy Recommendations:

Welsh Government should:

- Assess the carbon impact of their spend, especially capital spend, and should also publish details on the overall carbon impact of their budget and major investment/infrastructure decisions.

Process Recommendations:

In their day to day actions Welsh Government should stop:

- Encouraging carbon intensive agriculture.

In their day to day actions Welsh Government should start:

- Securing investment for a national retrofit programme to improve the energy efficiency of Wales' housing stock.

A Globally Responsible Wales

Process Recommendations:

In their day to day actions Welsh Government should start:

- Conduct human rights and gender equality assessments of all trade policies and agreements and ensure all investments are ethical.

A Wales of Cohesive Communities

Policy Recommendations:

Welsh Government should:

- Support public bodies to deliver a more integrated approach to service delivery in rural areas.

You may also find the recommendations in relation to leadership and cultural change in Welsh Government and Public Bodies of interest. You can find these recommendations [here](#) and [here](#).

Annexe 2

Future Trends to Watch

Skills and Employment:

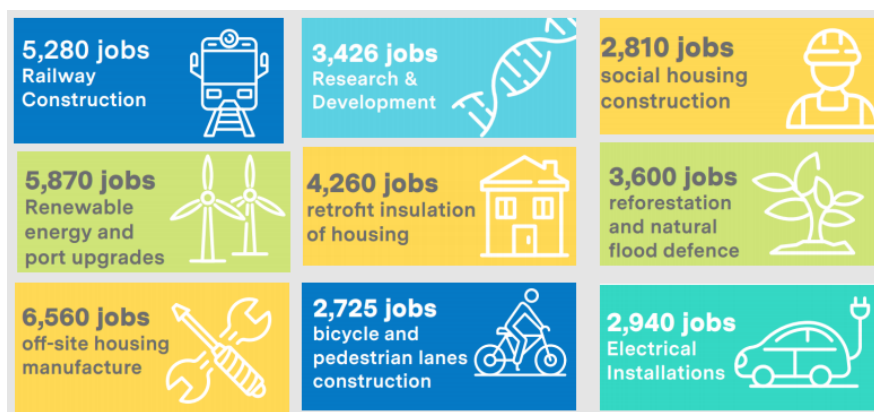
- The median gross weekly earnings for fulltime employees in Wales is [£537.8 per week](#) (2020), the second lowest across UK nations. The gender pay gap in Wales is [7.7%](#).
- Over the past two decades, the Welsh economy has seen an industrial [shift away from production industries towards service industries](#).
- The pandemic has increased existing inequalities - nationally, the unemployment rate has reached [8.5% for BAME workers compared to 4.5% for white workers](#).
- Employability and skills programmes have experienced [reduced funding](#). In line with industrial trends, they have been targeted towards sectors of today rather than sectors of tomorrow.
- [63% of those newly unemployed in the UK in 2020-21 are under 25](#). Approximately 26,802 young people were unemployed in Wales as of Dec 2020.

Low Carbon Economy:

- Wales' low carbon economy is currently estimated to consist of 9,000 businesses, employing 13,000 people and generating [£2.4 billion turnover in 2016](#).
- Total emissions from the agriculture sector in Wales declined by [12% between the base year \(1990\) and 2016](#).
- Wales's ecological footprint, at [10.05 million global hectares](#), is roughly five times the size of Wales.

Future Predictions:

- The Chief Economist says unemployment in Wales could peak at around [114,000 people in 2021](#) - double pre-crisis level of 55,000.
- Investment in key infrastructure projects in green industries and nature restoration could create [45,000 direct jobs and over 60,000 indirect jobs by 2022](#), including:

- [65% of children entering primary school today](#) will go on to do jobs which do not yet exist.

- The 'green economy' is expected to grow, with roles in manufacturing, agriculture, construction, energy and transport.
- Moving to [100% renewables in Wales](#) can increase energy security, reduce fuel poverty and tackle climate change.